

Lausuntopyyntö kansallisesta vesihuoltouudistuksen ohjelmasta

171/14.05.01/2013

TEKPALV 19.01.2021 § 3

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 16.1.2020 hankkeen kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja toimintavarma vesihuolto. Samanaikaisesti tavoitteena on edistää mm. toimialan energiatehokkuutta, uuden teknologian käyttöönottoa ja toimialan digitalisoitumista sekä pitkäjänteistä tietopohjaista toiminnan suunnittelua. Hanke tuo yhteen alan toimijat eri hallinnonaloilta ja eri päätöksenteon tasoilta.

Hankkeen visioryhmä on valmistellut vesihuoltouudistuksen vision ja sitä tukevan toimeenpano-ohjelman luonnoksen uudistuksen toteuttamiseksi. Ohjelmaluonnoksessa, johon maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoanne, on etsitty keinoja vesihuollon toimintavarmuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi sekä toimialan uudistamiseksi.

Lausunnot pyydetään toimittamaan viimeistään 8.2.2021 ensisijaisesti sähköpostilla. Sähköiset lausunnot tulee toimittaa pdf-, Word- tai rtf -tallennusmuodossa.

Lausunto pykälän liitteenä.

Valmistelija: vesihuoltolaitoksenhoitaja / tekninen johtaja

Ehdotus: Teknisten palveluiden lautakunta päättää antaa Maa- ja metsätalousministeriölle liitteenä olevan lausunnon kansallisesta vesihuoltouudistuksen ohjelmasta.

Päätös: Ehdotus hyväksyttiin. Lisäksi päätettiin, että lausunto tulee tiivistää ydinkohtiin ennen sen lähettämistä Maa- ja metsätalousministeriölle.

Lisätietoja: Tekninen johtaja Jussi Lähteenmäki, puh. (03) 485 1321,
Vesihuoltolaitoksenhoitaja Katja Kotalampi, puh. (03) 4851 325
sähköposti: etunimi.sukunimi@virrat.fi

Jakelu: kirjaamo@mmm.fi

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta sekä 26. päivänä tammikuuta 2021 yleisesti nähtävänä olleesta pöytäkirjasta kirjoitetun otteen oikeaksi todistaa:

Virroilla 26.1.2021

Päivi Kauppinen
toimistosihteeri

LTK 10.1.21
/LITE

Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyynnön vastine

Kansallinen vesihuoltouudistus visio ja toimeenpano-ohjelma ovat lähtökohdiltaan erittäin tarpeellinen ja hyvä hanke. Sen läpivieminen on tulevaisuuden vesihuoltoalan kehittymisen ja toimintavarmuuden kannalta välttämätön. Epidemia tilanteessa vesihuoltoala on määritelty toiseksi tärkeimmäksi infran osaksi, jonka toiminta tulee toimia kriisitilanteesta huolimatta. Erityisesti toimiva ja tarkoituksen mukainen lainsäädäntö auttaisi vesihuoltolaitoksia kehittymään sekä varmistamaan toimintansa myös kriisitilanteissa. Vesihuoltolaitosten yhtäaikainen kehittäminen koko maan osalta myös vähentää vesihuoltolaitosten eroja merkittävästi ja luo toiminnalle selkeämmät perusteet toimia. Alla on Virtain kaupungin osalta tärkeitä kohtia, jotka tulee huomioida hankkeen edetessä eteenpäin:

Ulkopuolisten palveluiden hyödyntäminen vesihuoltoalan täydentävänä voimavarana tärkeää mutta sen ei pidä aiheuttaa tilannetta, jossa itsenäinen osaaminen vesihuoltolaitoksilla vähenee. Vesihuoltolaitosten ammattimaista tulee vahvistaa ja rakentaa ulkopuolisilla palveluilla tätä tukevaa toimintaa.

Lainsäädännössä tulee ottaa huomioon erityisesti se, että vesihuoltolaitosten toimintavalta omien verkostojen osalta tulee olla lainsäädännössä vahvemmin osoitettu. Vanhoille jo aikoinaan rakennetuille verkostoille tulisi luoda automaattiset rasiteoikeudet, jotta vesihuoltolaitosten toimintavarmuus pystytään takaamaan kaikissa tilanteissa.

Hyvän vesihuollon kriteeristön käyttöönotto on hyvä mutta sen ottaminen käytännön toimintaan mukaan vaatii pitkäjänteistä työtä, että kriteeristöstä ei jää haaveeksi. Vesihuoltolaitosten täytettävien tietojärjestelmien tulee olla helposti täytettäviä ja kehityksen tulisi olla sellainen, että tietojärjestelmien määrää mieluiten supistetaan eikä lisätä entisestään.

Vesihuoltolaitosten talouden ja toiminnan laadun valvonnan tehostaminen on hyvä hanke, joka tulisi kohdentaa mieluiten 200 000 m³ vettä tuottaviin sekä 200 000 m³ vettä puhdistaviin laitoksiin. Puhtaan veden sekä jäteveden verkostojen sekä omaisuudenhallintaan ovat erittäin tärkeitä vesihuoltoalan tulevaisuuden kannalta. Omaisuudenhallinnan kehittämiseen tulee löytää yhtenäisiä tapoja, jotta jokainen vesihuoltolaitos ei tekisi työtä jo nyt pienillä resursseilla erikseen. Vesihuoltoalan maksujen määrittelyä viimeisten tutkimusten mukaan tulisi siirtää enemmän perusmaksuun kohdistuvaksi, ja jos tähän kehityssuuntaan mennään tulisi viittaus tähän löytyä myös vesihuoltouudistuksesta joko ohjeistuksena tai lainsäädäntönä.

Alueellisen yhteistyön kehittämiseen tulee panostaa, sillä monet vesihuoltolaitokset ovat jo nykyisellään toisiinsa sidoksissa verkostojen tai muun toiminnan osalta. Monesti yhteistyö voi silti olla erittäin vähäistä. Viestintätapojen ja alustojen kehittäminen olisi tärkeää, jotta viestintää vesihuoltolaitosten välillä pystyttäisiin lisäämään sekä kehittämään. Esimerkiksi talousvesitulosten jakaminen laitosten kesken tulisi tehdä helpommaksi, jotta laitosten ylimääräistä työmäärää pystyttäisiin karsimaan. Yhteistyön kehittäminen on toiminnan kannalta tärkeämpää kuin laitosten väkinäinen yhdistäminen. Yhdistäminen on myös hyvä keino lisätä vesihuollon toimintavarmuutta, kun laitokset ovat yhteydessä toisiinsa esimerkiksi verkostojen osalta. Yhteistyön kehittämisessä tulee hyödyntää digitalisaation ja paikkatieto-ohjelmistojen mahdollisuuksia. Toiminnassa tulee kuitenkin huomioida tietoturva-asiat.

Vesihuollon kehittämissuunnitelma voisi olla laitoskohtainen siten, että jokainen vesihuoltolaitos omalta osaltaan tekee kehittämissuunnitelman, johon sisällytetään myös investointisuunnitelmat.

Kehittämissuunnitelma voisi olla palautettavissa ELY:lle, jotta valvontaviranomainen pystyisi valvomaan tätä kautta myös vesihuoltolaitoksen toimintaa. Kehittämissuunnitelmasta voidaan tehdä myös alueen yhteinen laajempi suunnitelma, joka määrittelee alueen kokonaisuuden kehittymistä.

Kehittämissuunnitelman ottaminen huomioon maankäytönohjauksessa voisi olla myös lainsäädännössä suoraan, jotta vesihuoltolaitosten vuoropuhelu maankäytön osalta olisi hyvä parantaa. Maankäytön ja

vesihuollon parempi yhteistyön parantaminen olisi myös tärkeää, jotta investoinnit pystytään suunnittelemaan järkevästi tulevaisuutta ajatellen.

Operointipalveluiden käyttäminen vaikuttaa hyvältä mutta niiden tuominen vesihuoltolaitosten toiminnan rinnalle tulee olla erittäin hyvin suunniteltua, jottei se heikennä vesihuoltolaitosten omaa osaamista kriisitilanteissa. Vesihuoltolaitosten osaaminen tulee olla ensisijaisesti laitoksen työntekijöillä, jota täydennetään palveluiden turvaamiseksi muilla palveluilla. Vesihuoltolaitoksille suunnattu neuvonta on erittäin tervetullutta sekä kokemusten vaihtamiseen liittyvät keinot.

Pätevyysvaatimuksien luominen vesihuoltoalalle lisää vesihuoltoalan arvostusta mutta vielä tärkeämpää on urapolun kehittäminen vesihuoltotöihin. Erityisesti pienillä vesihuoltolaitoksilla tehtävien erottelua ei voida helposti tehdä vaan kaikkien on osattava suurin osa töistä samanveroisesti. Ala on haastava ja erittäin laaja, joten urapolkujen tulisi keskittyä vesihuoltoalan kokonaisuuden opettamiseen. Vesihuoltoalaan liittyvät opetusmateriaalit sekä kurssit ovat monissa koulutuksissa erittäin vähäisiä verrattuna alan laajuuteen. Vesihuoltolaitosten hoitajilla tai ylemmillä esimiehillä tulisi olla ehdottomasti koulutus, jolla varmistetaan riittävä asiantuntemus tehtävän hoitamiseen. Myös pätevien varahenkilöiden tukisi vesihuoltolaitosten toiminnan vakautta myös kriisitilanteissa.

Urapolkujen kehittämisessä vuorovaikutus erityisesti suoraan vesihuoltolaitosten työntekijöiden kanssa olisi tärkeää, jotta opiskelijat saisivat käytännön kosketusta vesihuoltoalaan. Tällä tavoin voitaisiin mahdollisesti lisätä kiinnostusta vesihuoltoalaan. Urapolkujen kurssien sisältöä tulisi tarkastella ja saada aikaiseksi käytännönläheisempää keskustelua vesihuollosta. Urapolkujen selkeyttäminen lisäisi myös alan kiinnostavuutta opiskelijoiden keskuudessa. Vesihuoltoalalla on myös merkittävä työvoimapula osaavista tekijöistä. Koska alalle ei ole suoraa koulutusta, ei pätevyysvaatimuksia voida kovin helposti asettaa pienellä paikkakunnalla hakijoiden määrän vuoksi. Hakijamäärät ovat vähäisiä ja vastuullisesta työstä saatava nykyinen korvaus ei tee alasta haluttua sijoittumispaikkaa. Pienien vesihuoltolaitosten työntekijöiden tulee osata suhteessa laajempi tehtäväkenttä kuin isojen laitosten työntekijöiden, sillä työtehtäviä ei pystytä selkeästi rajaamaan eri osa-alueisiin.

Alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistäminen on tarpeen mutta sen hyödyt ovat selkeämmin hyödynnettävissä isoimpien laitosten osalta.

Digitalisaation ja tiedonhallinnan osalta on hyvä, että valtio panostaa sen kehittämiseen erillisillä hankkeilla, joilla saadaan vähennettyä ohjelmistojen sekä toimintojen välisten rajapintojen esteitä. Nykyisten uutisten valossa on tärkeää huomioida myös tietosuoja-asiat.

Juomavesidirektiivi edellyttää vesihuoltolaitoksilta jälleen lisäpanostusta, joka kuormittaa myös vesihuoltoalan rajattuja resursseja. Joten kaikkien esitettyjen muutosten tekeminen sekä läpivieminen tulee vesihuoltolaitosten osalta tukea siten, ettei toiminnan vakaus kärsi muutosvaiheessa.

Uudistusta tehdessä on erittäin tärkeää huomioida myös ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat sään ääri-ilmiöt, koska sääolosuhteet vaikuttavat erittäin paljon vesihuoltolaitosten vuosittaiseen toimintaan sekä toimintavarmuuteen. Sääolosuhteet vaikeuttavat myös suunniteltavien korjaustoimenpiteiden suunnittelua sekä toteuttamista. Sopeutumiskeinojen tärkeänä osana tulee olla myös se, että kuntasuunnittelussa otetaan huomioon hulevesien viivytykset sekä hallittu ohjaus. Myös uusien verkoston osien suunnittelussa vesihuoltolaitosten mukana olo on erittäin keskeistä toiminnan tulevaisuuden varmistamiseksi.

Kiertotalouden kehittäminen onnistuu helpoiten suurten laitosten osalta monien yhteistyökumppaneiden vuoksi mutta pienten laitosten osalta haasteita ovat esimerkiksi pitkät etäisyydet sekä syntyvien lietteiden tai talteen otettavien ravinteiden vähäisyys. Haitallisten aineiden poistaminen jätevedestä vaatii myös lisää investointimäärärahojen korottamista, jos se halutaan ottaa huomioon. Haitallisten aineiden käsittely jo

syntypaikallaan olisi vesihuoltoalan kehittymisen kannalta tärkeämpää. Kuormitus on taloudellisesti kohtuuttoman suuri kustannettavaksi kaikkien käyttäjien osalta, jos vain yksittäinen kuormittaja aiheuttaa haitallisten aineiden kuormitusta jätevedenpuhdistamolla. Myös asiakkaiden informoiminen aktiivisemmin jäteveden puhdistukseen liittyvistä asioista, kuten heidän omien toimintapojensa vaikutuksista tulisi tehdä aktiivisemmin.

Vesihuoltoalaa painaa myös erityisesti se, että vaikka oppaita sekä julkaisuja tehdään vuosittain. Niiden käytäntöön saamiseen ei ole rahoitusta, ja pienten henkilöstöresurssien vuoksi erityisesti pienemmät laitokset jäävät kehityksessä väkisinkin jälkeen.

